

Изденүүчү Мадумарова Малохат Косимовнанын 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча “Жогорку окуу жайларда Манас таануу курсун тарых предмети менен интеграциялап окутуунун илимий-методикалык негиздери” деген темадагы кандидаттык диссертациялык иши боюнча И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу боюнча уюштурулган Д 13.16.527 диссертациялык кеңешинин эксперттик комиссиясынын

БҮТҮМҮ

Эксперттик комиссиянын курамы: Эксперттик комиссиянын төрайымы – педагогика илимдеринин доктору, профессор Батаканова С.Т. Комиссиянын мүчөлөрү: педагогика илимдеринин доктору Момуналиев С., педагогика илимдеринин доктору Чыманов Ж.А.

Изденүүчү Мадумарова Малохат Косимовнанын 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча “Жогорку окуу жайларда Манас таануу курсун тарых предмети менен интеграциялап окутуунун илимий-методикалык негиздери” деген темадагы 13.00.02. – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишин карап чыгып, диссертация тууралуу төмөнкүлөрдү ырастайт:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Изденүүчү Мадумарова Малохат Косимовнанын 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча “Жогорку окуу жайларда Манас таануу курсун тарых предмети менен интеграциялап окутуунун илимий-методикалык негиздери” деген темадагы кандидаттык диссертациясы диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

Иште 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз адабияты) адистигинин паспортуна толугу менен жооп берүүчү жогорку окуу жайларда Манас таануу курсун тарых предмети менен интеграциялап окутуунун илимий-методикалык негиздери боюнча теориялык жана практикалык изилдөөлөр жүргүзүлөт.

Диссертациялык иштин максаты катары жогорку окуу жайларында Манас таануу предметин тарых предмети менен интеграциялап окутуунун теориялык жана методикалык негиздерин аныктоо, аталган предметтерди ЖОЖдордо окутууда мазмундук жактан интеграциялап үйрөнүүнүн методикалык системасын түзүү.

Коюлган максаттар диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

- интеграциялап окутуунун тарыхын, дүйнөлүк тажрыйбасын жана анын студенттердин таанып-билүүсүн өнүктүрүүдөгү маани-маңызын, интеграциялоонун түзүлүшүн изилдеп үйрөнүү жана жалпылоо;
- Кыргызстандын ЖОЖдорунун шартында Манас таануу жана тарых предметтерин интеграциялап окутуунун теориялык негиздерин, интеграциялап окутуунун дидактикалык мүнөздөмөсү менен критерийлерин аныктоо жана аларды илимий жактан негиздөө;
- Манас таануу жана тарых предметин ЖОЖдордо интеграциялап окутуунун мазмунун, бирдиктүү системасын, методикалык моделин, формалары менен методдорун иштеп чыгуу жана аны жүзөгө ашыруунун технологиясын иштеп чыгуу;
- предметтер аралык интеграциянын мүмкүнчүлүктөрүн, алардын эффективдүүлүгүн арттыруучу каражаттарды табуу жана алардын натыйжалуу жактарын ЖОЖдордо Манас таануу предметин окутуу тажрыйбасында колдонуп, практикада сыноо.

Диссертациянын изилдөө объектиси – ЖОЖдордо Манас таануу предметин тарых предмети менен интеграциялап окутуу процесси.

Изилдөөнүн методдору: теориялык-проблема боюнча илимий изилдөөлөрдүн натыйжаларынын тарыхый-педагогикалык анализи жана синтези; эмпирикалык педагогикалык тажрыйбаларды үйрөнүү жана жалпылоо; эксперименталдык сынак; студенттерге анкеталык суроолорду таратуу, мугалимдер жана студенттер менен аңгемелешүү, педагогикалык байкоо, жазуу жумуштарын талдоо; сунуш кылган моделди жүзөгө ашыруу боюнча технологияларды жана методдорду тажрыйбада сыноо, алардын жыйынтыктарын сапаттык жана сандык жактан анализдөө.

Бул 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча изилдөөлөрдүн талаптарына туура келет.

1. Диссертациялык изилдөөнүн актуалдуулугу.

ЖОЖдордо студенттердин окуу предметтерине болгон кызыгуусунун төмөндөөсү окутуу процессинин көйгөйлүү маселелеринин бири болуп калды. Ошондуктан азыркы учурда педагогика илиминде интеграциялык идеяларды пайдаланып, окутуу–тарбиялоо процесстеринин эффективдүүлүгүн арттыруу үчүн жаңы багыттарды издөө, дүйнөлүк тажрыйбаларды окуу процесстерине пайдалануу талап кылынып отурат. Ал тажрыйбалардын бири-албетте, окуу предметтерин интеграциялап окутуу болуп калмакчы жана ал аркылуу студенттердин ой жүгүртүүсүн өстүрүү, билимдерди толуктоо, ар түрдүү татаал баскычтагы маалыматтардын багыттарын бириктирип, бир багытта толук билим алууга жетишүү - замандын талабына айланды.

Интеграциялоо түшүнүгү интеграцияланган окутуу системасындагы дидактикалык процесстерди уюштуруу жана өткөрүү методдорун окуу

процессинде талаптагыдай колдоно билүүнү көздөйт. Ал эми интегративдүү окутууну уюштуруу студенттердин эмоционалдык жактан өнүгүүсүнө жана чыгармачыл инсан катары калыптануусуна обөлгө түзөт.

Ушул өңүттөн алганда педагогика илиминде Манас таануу предметин окутуунун өзүнчө методдорун иштеп чыгуунун методикалык проблемаларын чечүү маселеси актуалдуу болуп саналат. Бул жаатта, белгилүү педагог-окумуштуулар С.Байгазиев, Б.Оторбаев жана КРнын Эл мугалими, тажрыйбалуу практик мугалим Б.Исаков бир канча эмгектерди жаратышты. Манас таануу предметин интеграциялап окутуунун илимий-методикалык негиздери биротоло иштелип чыккан деп айтуу эртелик кылат. Окумуштуулардын айрым эмгектерде гана предмет аралык байланыштын маселелери каралган болсо да, алар аталган маселенин илимий-методикалык проблемаларын ар тарабынан чечилген эмес, анын дидактикалык системасы белгилүү бир ырааттуулукка салынбаган. Тарых менен Манас таануу предметин интеграциялап окутуунун модели түзүлбөгөн, анын бирдиктүү мазмуну аныкталбаган, ал мазмунду ишке ашыруу технологиялары толук түрдө иштелбеген жана анын каражаттары да толук аныкталбаган. Ошондуктан Манас таануу предметин тарых менен интеграциялап окутуу проблемасы изилдөө иштин актуалдуулугун тастыктайт.

2.Илимий жаңылыгы.

- «Манас» эпосун, андагы урунтуу окуяларды, Манас таануу курсун кыргыз элинин тарыхы менен интеграциялап окутуунун мазмуну жана аны аныктоонун критерийлеринин иштелип чыгышы;
- Аталган предметтерди интеграциялап окутуунун илимий-методикалык моделинин иштелип чыгышы жана аны жүзөгө ашыруунун технологиясынын, формалары менен методдорунун сунушталышы;
- Тарых менен Манас таануу предметтерин интеграциялап окутуу аркылуу студенттердин кыргыз элинин тарыхын бир бүтүн өздөштүрүү менен, чыгармачыл ишмер аракеттерин бирдикте өнүктүрүүнүн натыйжалуу методикасынын иштелип чыгыш, практикага сунушталышы.

3.Диссертацияда чыгарылган ар бири илимий жыйынтыктын (жобонун) жана изденүүчүнүн корутундусунун жаңылыгынын деңгээли.

- Тарых жана Манас таануу сабактарынан жеткиликтүү натыйжа алууда аларды интеграциялап окутуунун мазмунун, критерийлерин жана моделин аныктап иш жүргүзүү илимий–методикалык жактан туура жана кыйла натыйжалуу болору шексиз;
- Аталган предметтер боюнча интеграциялык сабактардын туура технология менен жүрүшү алардын сапаттык деңгээлин арттырат жана студенттердин предметке болгон кызыгуусун арттырууга, системалуу, комплекстүү билим алуусуна, ой жүгүртүү жөндөмдүүлүгүнүн артуусуна түрткү болот;
- Интеграцияланган сабактар аркылуу тарых жана Манас таануу сабактарында студенттердин дүйнөгө болгон көз карашынын багыттуулугу

күчөтүлөт, таанып-билүү жондомдүүлүгү артат, илимий-теориялык билими, эстетикалык табити өсөт.

4.Диссертацияда изденүүчү чыгарган ар бир илимий жыйынтыктарынын (жобонун) жана изденүүчүнүн корутундусунун жаңылыгынын деңгээли:

1-жыйынтык. Жаңы, себеби интеграциялап окутуунун тарыхын, дүйнөлүк тажрыйбасын жана анын студенттердин таанып-билүүсүн өнүктүрүүдөгү маани-маңызын, интеграциялоонун түзүлүшүн изилдеп үйрөнүү жана жалпылоо;

2-жыйынтык. Жарым жартылай жаңы Кыргызстандын ЖОЖдорунун шартында Манас таануу жана тарых предметтерин интеграциялап окутуунун теориялык негиздерин, интеграциялап окутуунун дидактикалык мүнөздөмөсү менен критерийлерин аныктоо жана аларды илимий жактан негиздөө;

3-жыйынтык. Жаңы деп эсептелет, Манас таануу жана тарых предметин ЖОЖдордо интеграциялап окутуунун мазмунун, бирдиктүү системасын, методикалык моделин, формалары менен методдорун иштеп чыгуу жана аны жүзөгө ашыруунун технологиясын иштеп чыгуу;

4-жыйынтык. Жарым-жартылай жаңы, предметтер аралык интеграциянын мүмкүнчүлүктөрүн, алардын эффективдүүлүгүн арттыруучу каражаттарды табуу жана алардын натыйжалуу жактарын ЖОЖдордо Манас таануу предметин окутуу тажрыйбасында колдонуп, практикада сыноо.

5.Алынган жыйынтыктардын практикалык баалуулугу.

Изилдөөдөн келип чыккан илимий-методикалык сунуштарды ЖОЖдордогу Манас таануу предметинин жумушчу программаларын, окуу китептерин, усулдук колдонмолорду түзүүчүлөр, методист-окумуштуулар жана мугалимдер пайдалануу менен сабактардын сапатын жогорулатууга жардам берет.

6. М.К. Мадумарованын диссертациясынын материалдары төмөндөгү документтерде, материалдарда жана иштелмелерде колдонулган:

- ЖАК талап кылган илимий-педагогикалык басылмаларда чагылдырылган;
- илимий-практикалык конференцияларда баяндамалар жасалган;
- сабактар, тренингдер өткөрүлгөн;
- педагогикалык эксперименттерде текшерилген.

7. М.К. Мадумарованын диссертациясынын материалдарын ишке ашыруунун жыйынтыктары боюнча төмөнкүдөй оң натыйжалар алынган:

1. Манас таануу предметин ЖОЖдордогу окуу программаларында, окуу китептеринде жана илимий-теориялык, методикалык адабияттарда берилишинин, жайгашуусунун абалына жалпы анализ жасалган.

2. Манас таануу курсун тарых предмети менен интеграциялап окутуунун педагогикалык-методикалык негиздери: мазмуну, формалары менен каражаттары аныкталган.

3. Манас таануу курсун тарых предмети менен интеграциялап окутуунун моделдери жана аны жүзөгө ашыруунун технологиялары иштелип чыккан.

4. Сунушталган методикалык ыкмалар эксперименттик жолдор аркылуу сыноодон өткөрүлгөн, алынган натыйжалар ЖОЖдордо Манас таануу предметин окутуу практикасына сунушталган.

Изилдөөнүн негизги мазмуну төмөндөгү эмгектерде чагылдырылган:

1. **Мадумарова М.** Значение преподавания народных мудростей и их культурно-этические проблемы [Текст] / Мадумарова М. Рысбаев С.К. / Сборник материалов Республиканской конференции на тему: «Оценка деятельности реального сектора экономики». 2012г. Фергана. 165-168 сс.

2. **Мадумарова М.** Некоторые проблемы изучения произведений, написанных на основе фольклорного сюжета [Текст] / Мадумарова М. Батыркулова А. Амалканова Б. / Сборник материалов республиканской конференции. г. Фергана, 2012. 85-87 сс.

3. **Мадумарова М.** Методы использования мультимедийных технологий в процессе преподавания манасоведения [Текст] / Мадумарова М. Батыркулова А. Амалканова Б. / Материалы VII Международной конференции, посвященной 80-летию КГТК им. Т. Кулатова. Москва. РУДН. 2013, 88-91 сс.

4. **Мадумарова М.** Манас таануу предметин интеграциялап окутуунун типтери [Текст] / Мадумарова М. Каранова Т. / ОшМУнун жарчысы, №3, 2014, 34-38- бб.

5. **Мадумарова М.** Манас таануу предметин интеграциялап окутууда студенттердин өз алдынча иштөөсүнүн маанилүүлүгү [Текст] / Мадумарова М. ОшМУнун жарчысы, №3, 2014, 38-43-бб.

6. **Мадумарова М.** Манас таануу сабагында эпостун тарыхый луулугун окутуунун актуалдуулугу [Текст] / Мадумарова М. / Известия ВУЗов", №4, Бишкек, 2014, 283-286-б.

7. **Мадумарова М.** Интеграциялоо проблемасынын философиялык, педагогикалык-психологиялык жана методикалык адабияттардагы орду [Текст] / Мадумарова М. / Известия ВУЗов №4, Бишкек, 2014, 288-291-б.

8. **Мадумарова М.** Манас таануу предметин интеграциялык методдор менен окутуунун артыкчылыктары [Текст] / Мадумарова М. / Известия ВУЗов, №6, Бишкек, 2014, 252-254-б.

9. **Мадумарова М.** ЖОЖдордогу гуманитардык билим берүүдөгү интеграциялап окутуунун маани-маңызы [Текст] / Мадумарова М. / Известия ВУЗов, №6, Бишкек, 2014, 242-244-бб.

10. Мадумарова М. Манас таануу предметин интеграциялап окутуунун мааниси [Текст] /Мадумарова М. Мадумарова Б.Т./ Известия ВУЗов, №7, Бишкек, 2014, 83-85-бб.

11. Мадумарова М. Интеграционные методы обучения предмету манасоведения с этнографией и топонимикой Мультидисциплинарный научно-практический журнал [Текст]. Воронеж, 2015, №6, 45-47сс.

12. Мадумарова М. Методы интегрированного обучения заветов Манаса в целях распространения национальной идеологии и укрепления государственности [Текст]. Электронный научно-практический журнал «Синергия» Российская Федерация, 394042, Воронеж, 2016. № 2. 7-13сс.

8. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Автореферат негизинен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдоонун максаттарына жана милдеттерине дал келет.

9. Жетектоочу уюмду, расмий оппоненттерди дайындоо жөнүндө сунуштун негиздүүлүгү.

Диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясы жетектоочу мекеме катары Жалал-Абад мамлекеттик университетинин башталгыч билим берүүнүн теориясы жана методикасы, педагогика жана психология, кыргыз жана чет элдер адабияты кафедраларын сунуштайт. Аталган кафедра сунушталган илимдин тармагы боюнча илимдин доктору, кандидаттары (Сакиева С.С. - п.и.д., 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз адабияты), Ураимов К.М. - п.и.к., Эшиев Ж. – п.и.к., доцент, Найманбаев М.Ж. – п.и.к., доцент, Рыскулова Г. – п.и.к., доцент, ж.б.) жана филология илимдеринин кандидаттары, доценттер: Чокоева Д.М., Бакиров Г.К., Кадырова А.К. ж.б. адистер эмгектенет.

Эксперттик комиссия расмий оппоненттер катары төмөнкү адистерди сунуш кылат.

Биринчи расмий оппонент катары адабиятты окутуунун теориясы менен практикасы боюнча адис, педагогика илимдеринин доктору, профессор С.Т. Батаканованы сунуш кылат (13.00.02). Анын эмгектери: 1. Мектепте көркөм чыгармаларды талдоонун илимий-педагогикалык негиздери: Монография. –Б.: Кут Бер, 2010. – 286 б. 2. Драмалык чыгармаларды окутуунун технологиясы: Монография. -Б.: Кут бер, 2013. – 296 б. 3. Адабиятты окутуунун усулдары менен ыкмалары: Окуу-методикалык колдонмо. –Б.: Кут бер, 2013. – 53 б. 4. Көркөм чыгармаларды талдоого окуучулардын кабыл алуусун даярдоо: Окуу-методикалык колдонмо. -Б.: Кут бер, 2014. – 32б. 5. Көркөм чыгармаларды окутуунун методикасы: Монография. -Б.: Кут бер, 2014. -415 б.

Экинчи расмий оппонент катары кыргыз адабиятын окутууга байланыштуу адис, педагогика илимдеринин кандидаты кыргыз адабиятын окутууга байланыштуу адис педагогика илимдеринин кандидаты

Э.К.Абдрасулованы сунуш кылат (13.00.02). Анын эмгектери:
1.Ч.Айтматовдун чыгармаларындагы жомокторду жана таргедиялуу көрүнүштөрдү окутуу: Методикалык колдонмо. –Б.: Кут бер, 2009. – 24 б.
2.Ч.Айтматовдун “Бетме-бет” повесттин окутуу: Методикалык колдонмо. – Б.: Кут бер, 2009, - 24 б. 3.Ч.Айтматовдун повесттерин окутуунун методикалык системасы [Текст] / Э.К.Абдрасулова // К.И.Скрябин атындагы КУУнун Жарчысы, 2009, 380-383-бб. 4.А.Осмоновдун лирикаларын окутуу [Текст] / Э.К.Абдрасулова // Ж.Баласагын атындагы КУУнун Жарчысы, 2015, 124-127-бб. 5. Методика преподавания в школе внеклассной работы по лингвистическим дисциплинам. –Б.: 2009. -44б. 6. Кеп маданияты түгөнгүс, көөнөрбөс тил байлыгы. [Текст] / Э.К.Абдрасулова // Ч. Айтматов атындагы Тил жана адабият институту. Республикалык илимий-практикалык конференциянын материалдары. Мыйзам чыгаруудагы мамлекеттик тил маселелери. КР Жогорку – Б., 2015. -61-66- бб.

Диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясы, сунуш кылынган документтерди карап чыгып, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетине жана Ж.Баласагын атындагы улуттук университетине караштуу Д. 13.16.527 диссертациялык кеңешине 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн, Мадумарова Малохат Косимовнанын “Жогорку окуу жайларда Манас таануу курсун тарых предмети менен интеграциялап окутуунун илимий-методикалык негиздери” деген темадагы диссертациясын кабыл алууну сунуш кылат.

Эксперттик комиссиянын төрайымы:

педагогика илимдеринин доктору, профессор  Батаканова С.Т.

Комиссиянын мүчөлөрү:

педагогика илимдеринин доктору  Момуналиев С.

педагогика илимдеринин доктору  Чыманов Ж.А.

Комиссия мүчөлөрүнүн колун тартып:

Диссертациялык кеңештин окумуштуулары:

педагогика илимдеринин кандидаты, доцент  Омурбаева Д.К.

